

İNSAN HAQLARI ÜZRƏ AVROPA MƏHKƏMƏSİ
BİRİNCİ BÖLMƏ
KOSTİN RUSİYA FEDERASIYASINA QARŞI İŞİ
(2052/08 №-li şikayət)

Qərar

(Ədalətli kompensasiya)

Strasburq, 28 may 2009-cu il.

“Kokoşkin Rusiya Federasiyasına qarşı” işinə görə İnsan Haqları Üzrə Avropa Məhkəməsi (Birinci Bölmə) aşağıdakı tərkibdən ibarət iclas əsasında:

Xristos Rozakis, Palata sədri,

Anatoliy Kovler,

Dina Şpilman,

Sverre-Erik Yebens,

Corcio Malinverin,

Georgio Nikolau, hakimlər,

o cümlədən məhkəmə bölməsinin katibi Seren Nilsonun iştirakı ilə

07 may 2009-cu ildə bağlı qapılar arxasında iclas keçirərək

göstərilən gün aşağıdakı qərarları qəbul etdi:

PROSES

1. 24 dekabr 2007-ci ildə Rusiya Federasiyasının vətəndaşı Natalya Konstantinovna Kokoşkina (mətnin növbəti yerlərində ərizəçi) tərəfindən insan hüquqlarının qorunması və əsas azadlıqlar haqqında Konvensiyanın 34-cü maddəsi əsasında (mətnin növbəti yerlərində Konvensiya) İnsan Haqları Üzrə Avropa Məhkəməsinə (mətnin növbəti yerlərində Avropa Məhkəməsi) Rusiya Federasiyasına qarşı təqdim edilən 2052/08 №-li şikayət əsasında iş açılmışdır.

2. Ərizəçinin maraqlarını Vladimirdə təcrübə keçən vəkillər F.Baqryanskiy və M.Ovçinnikov təmsil edirdilər. Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının İnsan Haqları Üzrə Avropa Məhkəməsindəki keçmiş səlahiyyətli nümayəndəsi V.V.Milinçuk, sonda isə Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının İnsan Haqları Üzrə Avropa Məhkəməsindəki səlahiyyətli nümayəndəsi Q.O.Matyuşkin təmsil edirdi.

3. Ərizəçi şikayət edirdi ki, insafsız şəraitdə həbsdə saxlanılmışdır və onun həbsdə saxlanılma müddəti həddindən artıq çox olmuşdur.

4. 07 mart 2008-ci ildə Birinci Bölmənin sədri Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarını şikayət haqqında xəbərdarlıq etmək qərarına gəldi. O cümlədən onun tətbiq oluna bilməsi məsələsi ilə bağlı qəbul olunan qərar ilə birlikdə şikayətə mahiyyət etibarilə baxılmasına qərar verildi Konvensiya 29 maddə 3). Sədr

şikayətə uyğun qaydada baxılmasına qərar verdi (Məhkəmə Nizamnaməsi qanun 41).

FAKTLAR

1.İŞİN TƏFƏRRÜATLARI

4. Ərizəçi 1980-cı il doğulmuşdur və Moskva vilayətində yaşayır.

A.İDDİAÇIYA QARŞI CİNAYƏT ARAŞDIRMASI

6. 03 oktyabr 2006-cı ildə ərizəçi qanunsuz narkotik dövriyyəsində şübhəli bilinərək həbs olunmuşdur. Müəyyən olunmamış tarixdə o, digər şəxslərlə birlikdə həbs edilmişdir.

7. 05 oktyabr 2006-cı ildə Moskva vilayəti Podolsk şəhər məhkəməsi ərizəçiyə ərazini tərk etməmək şərti ilə həbs qətimkan tədbiri verdi. Məhkəmə cinayətin ağırlığını əsas gətirərək bildirdi ki, ərizəçi gizlənə, cinayət xarakterli fəaliyyətini davam etdirə, şahidləri hədələyə, işə görə sübutları məhv edə və ya digər üsullarla istintaqa maneçilik yarada bilər.

8. Ərizəçi kassasiya şikayəti təqdim etmişdir. O iddia edirdi ki, gizlənmək və ya istintaqa mane olmaq fikri yox idi və onu girov əvəzi həbsdən azad etməyi xahiş edirdi. Ərizəçinin daimi iş yeri var idi və o işləyirdi, müsbət xasiyyətnaməyə malik idi və məhkumluğu haqqında heç bir məlumat yox idi.

9. 31 oktyabr 2006-cı ildə Moskva vilayət məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, qərarın qanuni və ədalətli olmasını bildirərək, ərazini tərk etməmək şərti ilə həbs qətimkan tədbirinin dəyişikliksiz saxladı. Ərizəçinin qanunsuz narkotik dövriyyəsində iştirakı olması haqqında əsaslı şübhələr var idi.

10. 30 noyabr 2006-cı ildə Podolsk şəhər məhkəməsi ittihamın ağırlığını ərizəçinin gizlənə, yeni cinayətlər törədə və ya istintaq aparılmasına maneə yarada bilməsini, o cümlədən istintaqın davam etdirilməsini əsas gətirərək 03 fevral 2007-ci il tarixinədək ərizəçinin həbsdə saxlanılmasına qərar verdi. Xüsusilə məhkəmə bildirmişdir ki, ərizəçinin telefon danışqlarının 126 audio yazılarına qulaq asmaq onların ekspertizasını həyata keçirmək, daktiloskopik, fiziki-kimyəvi və psixiki ekspertizalar həyata keçirmək, müttəhim və onun vəkillərini ekspertizanın nəticələri ilə tanış etmək və ittihamla bağlı qərar qəbul etmək lazımdır.

11. Ərizəçi kassasiya şikayəti təqdim etmişdir. Ərizəçi təkrar olaraq bildirirdi ki, onun əvvəlki kassasiya şikayətindəki sübutları əsaslıdır və şəhər məhkəməsi ona izah etməmişdir ki, o hansı formada tədqiqatlarının aparılmasına və ya audio yazıların dinlənilməsinə mane ola bilər. O həmçinin təsdiqləyirdi ki, onun qardaşı sağalmayan onkoloji xəstədir.

12. 19 dekabr 2006-cı ildə Moskva vilayət məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, qərarın qanuni və ədalətli olmasını bildirərək, ərazini tərk etməmək şərti ilə həbs qətimkan tədbirinin dəyişikliksiz saxladı.

13. 01 fevral 2007-ci ildə Podolsk şəhər məhkəməsi ittihamın ağırlığını, cinayət törədilməsində onun aktiv iştirakını, onun əvvəlcədən təşkil olunmuş cinayət qruplaşmasına başçılıq etməsini, istintaqa kömək etməkdən imtina etməsini və cinayətdə iştirak edənlərin adlarını deməkdən imtina etməsini, o cümlədən, ərizəçinin gizlənmə, yeni cinayətlər törədə və ya istintaq aparılmasına və istintaqın davam etdirilməsinə maneə yarada bilməsini əsas gətirərək 03 fevral 2007-ci il tarixinədək ərizəçinin həbsdə saxlanılmasına qərar verdi. Xüsusilə məhkəmə bildirmişdir ki, ərizəçinin telefon danışığınının 123 audio yazılarına qulaq asmaq, bu audio yazıların ekspertizasını həyata keçirmək, əvvəlcədən təşkil olunmuş cinayət qruplaşmasının digər üzvlərini müəyyən etmək, bu qrupun fəaliyyət növü ilə məlumatlı olan şahidləri tapmaq və onları sorğu-sual etmək, qanunsuz narkotik dövriyyəsi ilə bağlı olan digər cinayətlərdə ərizəçinin iştirak edib-etməməyini müəyyən etmək, ərizəçiyə və bu qrupun digər yeddi üzvünə görə yekun ittiham qərarı vermək, o cümlədən digər istintaq hərəkətləri həyata keçirmək lazımdır.

14. 13 fevral 2007-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, ərizəçinin həbsdə saxlanılması müddətinin uzadılması haqqında qərarı dəyişikliksiz saxladı.

15. Qeyri müəyyən tarixdə müstəntiq istintaqın sona yetməməyini əsas gətirərək həbsin müddətinin uzadılması ilə bağlı vəsatət ilə müraciət etdi. Ərizəçinin telefon danışığınının 51 audio yazılarına qulaq asmaq, təqsirləndirilən şəxslər bu audio yazıların ekspertizasını həyata keçirmək və müttəhimləri və vəkilləri bu ekspertizanın nəticələri ilə məlumatlandırmaq, bu qruplaşmanın fəaliyyət növündən xəbərdar olan şahidləri müəyyən edib dindirmək, bu işdə iştirakı olan cinayətdən yayınan şəxsi tapmaq, təqsirləndirilən şəxslərin qanunsuz narkotik dövriyyəsi ilə bağlı olan digər cinayətlərdə iştirak etməsini müəyyənləşdirmək, yekun ittiham elan etmək, o cümlədən digər istintaq hərəkətləri həyata keçirmək lazımdır.

16. 02 aprel 2007-ci ildə Podolsk şəhər məhkəməsi ittihamın ağırlığını ərizəçinin gizlənmə, yeni cinayətlər törədə və ya istintaq aparılmasına maneə yarada bilməsini, o cümlədən istintaqın davam etdirilməsini əsas gətirərək ərizəçinin həbs müddətini 03 iyun 2007-ci il tarixinədək uzatdı. 11 aprel 2007-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, ərizəçinin həbsdə saxlanılması müddətinin uzadılması haqqında qərarı dəyişikliksiz saxladı.

17. Qeyri müəyyən tarixdə müstəntiq istintaqın sona yetməməyini əsas gətirərək həbsin müddətinin uzadılması ilə bağlı vəsatət ilə müraciət etdi. Belə ki, ərizəçinin telefon danışığınının audio yazısının ekspertizası sona yetməmişdir və ərizəçiyə

ittiham elan edilməmişdir. Ərizəçi istintaq ilə əməkdaşlıq etməkdən imtina edirdi və belə bir risk mövcud idi ki, azadlığa buraxıldıqdan sonra o yenidən gizlənə, cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola və ya şahidlərə təzyiq göstərə bilərdi.

18. 31 may 2007-ci ildə Podolsk şəhər məhkəməsi ərizəçinin həbs müddətini 03 oktyabr 2007-ci il tarixinədək uzatdı. O qeyd edirdi ki, ərizəçi xüsusi ağır cinayət törətməsində təqsirləndirilir və istintaqı davam etdirmək lazımdır. İddiaçıya ərazini tərk etməmək şərti ilə həbs qətimkan o məqsədlə tətbiq edilmişdir ki, müəyyən edilmiş müddətdə istintaq effektiv nəticə versin və onun yenidən gizlənməsinin, yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul olmasının və istintaqın aparılmasına maneçilik törətməsinin qarşısı alınsın.

19. Öz kassasiya şikayətlərində ərizəçi bildirirdi ki, məhkəmələrin qərarı mövcud faktlara əsaslanmamışdır. O daimi yaşayış yerinə malik idi və işləyirdi, müsbət xasiyyətnaməsi var idi və məhkumluğu haqqında heç bir məlumat yox idi. İstintaqın gedişinə nə onun tərəfindən, nə də ki, həbs olunmayan qrupun digər üzvləri tərəfindən hər hansı bir maneçilik törətmə cəhdləri barədə heç bir məlumat yox idi.

20. 13 iyun 2007-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, ərizəçinin həbsdə saxlanması müddətinin uzadılması haqqında qərarı dəyişikliksiz saxladı.

21. 24 sentyabr 2007-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi ittihamın ağırlığını ərizəçinin gizlənə, yeni cinayətlər törədə və ya istintaq aparılmasına maneə yarada bilməsini, o cümlədən istintaqın davam etdirilməsini əsas gətirərək 03 fevral 2007-ci il tarixinədək ərizəçinin həbsdə saxlanılmasına qərar verdi.

22. Ərizəçi kassasiya şikayəti təqdim etdi. Şikayətdə o xüsusilə qeyd edirdi ki, onun həbsdə saxlanması bütün “ağlabatan müddətləri” keçmişdir və bununla da Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndi pozulmuşdur. Ərizəçi iddia edirdi ki, müəyyən inzibati rəsmiyyətlər istisna olmaqla, bütün sübutlar toplanılmışdır, istintaq sona yetmişdir. Növbəti yerlərdə ərizəçi iddia edirdi ki, ərazi məhkəməsinin onun gizlənməsi və ya istintaqın gedişinə maneə olması haqqında rəyi fərziyyədir və heç bir müvafiq fakta əsaslanmır. Məhkəmə onun daimi yaşayış yeri və işi, müsbət xasiyyətnaməsi, heç vaxt məhkumluğu olmamağı və qardaşının sağalmayan xəstəliyi haqqında olan əsaslarını nəzərə almadı. Ərizəçi həmçinin onun insana xas olmayan formada həbsdə saxlanılmasına, xüsusilə də saxlanılan yerin həddindən artıq kiçik olmasına, yataq yerlərinin kifayət qədər olmamağına və dəhşətli sanitariya şəraitə görə də şikayət edirdi. O məhkəmədən ona daha yüngül cəza həbs qətimkan tədbiri tətbiq edilməsini xahiş edirdi.

23. 30 noyabr 2007-ci ildə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək, həbsdə saxlanması müddətinin

uzadılması haqqında qərarı dəyişikliksiz saxladı. O xüsusilə qeyd edirdi ki, yerli qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş maksimal 18 aylıq müddət sona yetməmişdir.

24. 18 yanvar 2008-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətini 03 aprel 2008-ci il müddətinə kimi uzatdı. Məhkəmə qeyd edirdi ki, təqsirləndirilən şəxslər və onların vəkilləri çox cildli işin materialları ilə tanış olmuşlar və buna əsasən də işin məhkəməyə verilməsinə görə hazırlıq üçün vaxt tələb olunurdu. Məhkəmə işin çətinliyinə, müttəhimlərin sayına, ərizəçiyə qarşı qaldırılan cinayət işinin ağırlığına və onun əvvəlcədən təşkil olunmuş cinayətkar qrupa başçılıq etməsinə əsaslanmışdır. Ərizəçinin həbsdən çıxarılmasına görə olan onun müsbət xarakteristikası haqqında sübutu kifayət qədər deyildir. Məhkəmə hesab edirdi ki, o yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola, gizlənə və ya şahidlərə təzyiq göstərə bilər. Məhkəmə həmçinin ərizəçinin 100 000 rubl (təxminən 2 800 avro) girov əvəzinə onu həbsdən azad etmə haqqında olan tələbini də təmin etməmişdir.

25. Ərizəçi özünün kassasiya şikayətində onu həbsdən azad etməyi xahiş edirdi. O şikayət edirdi ki, məhkəmə ona girov əvəzinə azadlığa buraxılmaq haqqında olan xahişinin rədd edilmə səbəbini izah etməmişdir və bildirmişdir ki, girov kifayət qədər olmadığı halda daha çox məbləğ təklif edə bilər. Ərizəçi iddia edirdi ki, onun həbsdə qalması bütün “mümkün müddəti” keçmişdir və istintaq orqanları istintaq zamanı xüsusi cəhd göstərməmişdilər. Xüsusilə onlar işin materialların məhkəməyə vermək üçün hazırlıq müddətini uzatmışlar. Ərizəçi həmçinin iddia edirdi ki, istintaqın gedişinə maneçilik törədə bilməzdir, belə ki, istintaq sona yetmişdir, şahidlər dindirilmişdir, maddi sübutlar toplanılmışdır. Nəticədə o yenə şikayət edirdi ki, saxlanılma kameraları həddindən artıq kiçikdir, yataq yerləri kifayət qədər deyil və sanitariya şərait yaxşı deyildir və iddia edirdi ki, həbsdə saxlanıldığı aylar ərzində ona qarşı tətbiq olunanlar onun səhhətinin pisləşməsinə gətirib çıxarmışdır.

26. 13 mart 2008-ci ildə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi kassasiya instansiya məhkəməsi kimi çıxış edərək verdiyi qərarın qanuni və ədalətli olduğunu əsas gətirərək həbsdə saxlanılma haqqında qərarı dəyişikliksiz saxladı.

27. 17 mart 2008-ci ildə Moskva vilayət məhkəməsi ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətini 03 iyul 2008-ci il müddətinə kimi uzatdı. Məhkəmə qeyd edirdi ki, müttəhimlər və onların vəkilləri çox cildli işin materialları ilə tanış olmuşlar və buna əsasən də işin məhkəməyə verilməsinə görə hazırlıq üçün vaxt tələb olunurdu. Məhkəmə işin çətinliyinə, müttəhimlərin sayına, ərizəçiyə qarşı qaldırılan cinayət işinin ağırlığına və onun əvvəlcədən təşkil olunmuş cinayət qruplaşmasına başçılıq etməsinə əsaslanmışdır. Məhkəmə həmçinin qeyd etmişdir ki, ərizəçinin narkotik istifadəçisi olması barədə yoxlama müsbət nəticə vermişdir, ona görə də belə bir fərziyyələr mövcud idi ki, o gizlənə, yenidən cinayət fəaliyyəti

ilə məşğul ola, şahidlərə təzyiq göstərə və ya hər hansı digər üsullarla istintaqın aparılmasına maneçilik törədə bilər.

28. Ərizəçi əvvəlki şikayətlərində irəli sürdüyü sübutları əsas gətirərək yenidən kassasiya şikayəti təqdim etdi. Ərizəçi həmçinin iddia edirdi ki, narkotikə görə yoxlama çoxdan keçirilmişdir və onun nəticəsi o gizlənə, yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola və ya istintaqın gedişinə mane olmasına əsas kimi çıxış edə bilməz.

29. 07 may 2008-ci ildə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi həbsdə saxlanılma haqqında olan qərarı ləğv etdi və onun 100 000 rubl girov əvəzinə azadlığa buraxılması haqqında qərar verdi. Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi müəyyən etdi ki, Moskva vilayət məhkəməsi ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətinin 21 aydan çox müddətinə uzadılmasına görə kifayət qədər əsas gətirməmişdir. Xüsusilə də Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi müəyyən etdi ki, Rusiya Federasiyası qanunvericiliyinə əsasən işin çətinliyi həbsdə saxlanılma müddətinin 12 aya kimi uzadılmasına əsas ola bilərdi. Moskva vilayət məhkəməsinin ərizəçinin gizlənə, yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola və ya istintaqın aparılmasına maneçilik törədə bilməsi haqqında qərarı hər hansı bir müvafiq fakt və sübutlara əsaslanmamışdır. Moskva vilayət məhkəməsi ərizəçinin müsbət xarakteristikası, onun daimi yaşayış və iş yeri, həmçinin ailə vəziyyəti haqqında olan dəqiq faktları nəzərə almamışdılar. Onlar həmçinin ərizəçinin qardaşının ölümü ilə bağlı faktı da nəzərə almamışdılar. Belə ki, istintaq sona yetmişdir, şahidlər dindirilmişlər, ona görə də istintaqın gedişinə mane olmaq riski minimal dərəcədə idi. Ərizəçinin yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola bilməsi ilə əlaqədar keçirilən narkotik yoxlamasının nəticələri əhəmiyyətsizdir, belə ki, yoxlama ərizəçi həbs edildikdən sonra, yəni bir il qabaq keçirilmişdir və ərizəçi narkotik asılılığından əziyyət çəkən bir şəxs kimi heç vaxt tibbi müəssisədə qeydiyyatdan keçməmişdir. Bundan əlavə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi bildirirdi ki, ərizəçinin səhhəti pisləşmişdir və ərizəçinin həbsdə qeyri-insanı formada saxlanılması ilə bağlı şikayəti əsaslı idi, belə ki, onun həbsdə saxlanılma şəraiti səhhətinə ciddi zərər verə bilərdi. Nəticə etibarilə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Moskva vilayət məhkəməsi tərəfindən yol verilən səhvi təsdiqlədi, belə ki, ərizəçinin onu girov əvəzinə azadlığa buraxılması haqqında xahişinə baxmayaraq məhkəmə ona qarşı daha yüngül qətimkan tədbiri seçilməsinin mümkünlüyünü müzakirə etməmişdir.

30. Elə həmin gün ərizəçi girovu ödədi və girov əvəzinə həbsdən azad edildi. Belə ki, cinayət işi ilə bağlı istintaq hələ də davam edir.

B.ƏRİZƏÇİNİN HƏBSDƏ SAXLANILMA ŞƏRTLƏRİ

31. 11 oktyabr 2006-cı ildən 07 may 2008-ci ilə kimi Moskva vilayəti Serpuxova №3-50/3 sayılı həbsxanada saxlanılmışdır.

1.Kamerada saxlanılanların sayı və yataq yerlərinin təşkili

32. Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarına təqdim olunan həbsxana orqanlarının 10 aprel 2008-ci il arayışına əsasən 11 oktyabr 2006-cı ildən 17 sentyabr 2007-ci ilə kimi və 26 sentyabr 2007-ci ildən 07 may 2008-ci ilə kimi ərizəçi 32 saylı sahəsi 21.2 kv.m olan kamerada saxlanılmışdır. Kamerada 8 yataq yeri vardır və orada 5-8 arası sayda dustaq saxlanılırdı. 17-25 sentyabr 2007-ci il tarixinə kimi o sahəsi 41kv.m olan kamerada saxlanılmışdır. Kamerada 12 yataq yeri vardır və orada 8 dustaq saxlanılırdı. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları 11 oktyabr , 04 noyabr və 08 dekabr 2006-cı il, 19 yanvar, 06 fevral, 02 aprel, 03, 14, 15, 21 may, 06 və 07 iyun, 08 və 09 iyul, 09 avqust, 04 və 17 sentyabr, 11 oktyabr, 13 noyabr və 18 dekabr 2007-ci il, 11 yanvar, 06 fevral, 11 mart və 09 aprel 2008-ci il tarixlərinə əsasən dustaqların sayı göstərilən qeydiyyat jurnalından olan çıxarışların surətləri ilə öz qərarlarını təsdiqlədilər. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həmçinin təsdiqlədilər ki, həbsdə saxlanıldığı müddətdə ərizəçiyə yataq yeri və təmiz yataq dəsti, o cümlədən 6,5 sm qalınlığında olan döşək verilmişdir.

33. Ərizəçi kameraların ölçüsünə və yataq yerlərinin sayına görə iddia irəli sürməmişdir. Ancaq o Rusiya Federasiyası hökumət orqanları tərəfindən göstərilən dustaqların sayı ilə razılaşmamışdır. Onun iddiasına əsasən 32 saylı kamerada 12 dustaq var idi. Bəzən dustaqlar üçün fərdi yerlər çatışmırdı və onlar növbə ilə yatmaq məcburiyyətində idi. Metal taxtlar nazik döşəklərlə örtülmüşdür. Bel ağrılarından əziyyət çəkən ərizəçi yataq yerini yumşaq etmək üçün taxtın metal əsası ilə döşək arasında jurnal vərəqləri qoymaq məcburiyyətində idi.

2. Ərizəçinin kamerasında sanitar şərait və avadanlıqla təchizat, yeməklə və içməli su təminatı

34. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqlədilər ki, kamera pəncərəsi vasitəsilə həbsxananın yerləşdiyi ərazinin həyətinə təbi çıxış görünüşü var idi. Hər kamerada 1,44x1,60 ölçüsündə iki pəncərə var idi. Pəncərədə dəmir barmaqlıqlar var idi. Dəmir barmaqlıqların arasındakı 10x20 sm ölçülü ərazi kameraya təbii işığın daxil olmasına imkan verirdi. Kameralarda 24 saat ərzində işləyən gündüz işığı effektini verən lampalar var idi. Ərizəçi iddia edirdi ki, kameraların pəncərələrində təbii işığın daxil olmasının qarşısını alan qalın dəmir barmaqlıqlar var idi. Metal barmaqlıqlar arasındakı məsafə 5x5 sm. ölçüsündən çox deyildir. Süni işıqlandırma zəif idi və dustaqların yazı yazması və oxumasına yaramırdı. Süni işıqlandırma gecələr də söndürülmədiyindən ərizəçinin yuxu rejimi pozulmuşdur.

35. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqlədilər ki, hər bir kamera havalandırıcı sistem avadanlıqları ilə təchiz edilmişdir. Kameraların həmçinin pəncərələr vasitəsilə təbii yolla havası dəyişdirilirdi. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları etiraf edirdilər ki, həbsxanadan 62 m aralıda donuzxana yerləşirdi. Ancaq onlar iddia edirdilər ki, ərizəçinin yerləşdiyi kameranın pəncərələrinin əks tərəfə çıxışı var idi. Kameraların hər birində illik dezinfeksiya işləri keçirilirdiyindən

burada nə həşəratlar, nə də ki, gəmiricilər yox idi. Həbsxana rəhbərliyinin 10 aprel 2008-ci ildə verdiyi arayışa əsasən sanitar xidməti həşəratlar və gəmiricilərlə mübarizə aparmaq məqsədilə müntəzəm olaraq kameraları dezinfeksiya edirdilər. Ərizəçi iddia edirdi ki, ventilyasiya sistemi işləmirdi. Kameralardan pis iy gəlirdi, belə ki, kameranın pəncərələri donuzxanaya çıxırdı. Kamerada çoxlu milçək və mığmığa var idi. Ərizəçilər paltarlarını kamerada yumaq məcburiyyətində idilər və bununla da burada hədindən artıq rütubət yaradırdılar. Tavanlar göbələklərlə örtülmüşdür və dustaqların bir neçəsi vərəm xəstəliyindən əziyyət çəkirdi.

36. Həbsxana rəhbərliyinin 10 aprel 2008-ci ildə verdiyi arayışa əsaslanaraq Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqlədilər ki, kameradakı orta temperatur göstəricisi həm qışda, həm də ki, yayda $+20\dots+23^{\circ}\text{C}$ arasında dəyişirdi. Döşəmə qalınlığı 4 sm olan taxta lövhələrlə örtülmüşdür. Ərizəçinin iddiasına əsasən mərkəzi istilik sistemi söndürüləndə kameralarda yaz və payızda çox soyuq olurdu və o yun paltarda yatmağa məcbur olurdu. Bundan əlavə daima soyuq olan taxta döşəmələrlə örtülmüş beton döşəmə var idi.

37. Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarına təqdim olunan həmin arayışlara əsasən kameralarda unitaz, əl-üz yuyan və isti-soyuq su ilə təchiz edilmiş kran var idi. Sanitar hissə yaşayış hissəsindən 32 saylı kamerada 167 sm qalınlığında arakəsmə və 52 saylı kamerada 137 sm qalınlığında arakəsmə ilə ayrılmışdır. Tualet və yuyucu vasitələr daimi olaraq verilirdi. 32 saylı kamerada nahar stolu sanitar sistemdən 0,63 m məsafədə yerləşirdi, 52 saylı kamerada isə sanitar hissə ilə nahar stolu arasındakı məsafə 2,90 m idi. Ərizəçi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının verdiyi məlumatla razılaşmamışdır. O iddia edirdi ki, unitaz kameranın küncündə yerləşirdi. Həqiqətən də bir tərəfdən arakəsmə var idi ancaq digər tərəfdə arakəsmə yox idi ona görə də sanitar sistemdən istifadə edən şəxsi digər dustaqlar və keşikçilər görürdü. Nahar stolu sanitar sistemdən 1 m məsafədə olmaqla döşəməyə bərkidilmişdir, yataq yerləri isə ondan 1,5 m məsafədə yerləşirdi. Dustaqlara nə tualet, nə də ki, yuyucu vasitələr verilmirdi. Kameralarda isti su təchizatı sistemi işləmirdi ancaq dustaqlara su qaynadan cihazdan istifadə etməyə icazə verilirdi.

38. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həmçinin təsdiqləyirdilər ki, dustaqlara həftədə bir dəfə duş qəbul etməyə icazə verilirdi və bu zaman onlara təmiz yataq dəsti və dəsmal verilirdi. Duş kabinalarında temperatur $+31^{\circ}\text{C}$, suyun temperaturu isə $+70^{\circ}\text{C}$ idi. Dustaqların tələbləri ilə keşikçilər suyun temperaturuna nəzarət edirdilər. Ərizəçilərin sözlərinə əsasən dustaqlara 10 və ya 15 dəqiqə ərzində həftədə bir dəfə duş qəbul etməyə icazə verilirdi. Su çox isti idi. Suyun temperaturuna nəzarət etmək üçün keşikçi çağırmaq lazım gəlirdi bu da çox vaxt aparırdı, nəticədə isə dustaqların duş qəbul etməsinə çox az vaxt qalırdı. Soyunma otağı o qədər soyuq idi ki, qapı qırovla örtülmüşdür.

39. Sonda isə Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, dustaqlar kifayət qədər yeməklə təmin olunurdular. Hər kamerada isti içməli su var idi. Ərizəçi iddia edirdi ki, qida duzsuz idi və yeməyi qəbul edə bilmirdi. Dustaqlar içməli su ilə təmin edilməmişdilər və onlar sanitar normalara cavab verməyən kanal suyunu qəbul etməyə məcbur idilər.

3. Gəzintilər

40. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, ərizəçiyə gündəlik olaraq gəzinti üçün bir saat verilirdi. Gəzinti üçün nəzərdə tutulan həyətin ərazisi 20,8 kv.m idi. Gəzintinin ərazisinin yuxarısında dustaqları yağışdan qorumaq üçün örtü var idi. Kameradakı bütün dustaqlar gəzintiyə eyni vaxtda çıxırdılar. Ərizəçi ilə birlikdə eyni zamanda gəzintiyə çıxan dustaqların sayı dörd yeddi arasında dəyişirdi.

41. Ərizəçi gəzinti üçün nəzərdə tutulan həyətin ərazisinə görə iddia irəli sürmürdü. Ancaq iddia edirdi ki, gəzinti zamanı orada eyni zamanda 12 dustaq olurdu. Meydança yuxarıdan dəmir paslı çubuqla örtülmüşdür. Yağışlı havada paslı su dustaqların üzərinə tökülürdü. Gəzinti üçün nəzərdə tutulmuş həyətin soyuq beton döşəməsində gəzmək çətinlik yaradırdı. Bundan əlavə meydançanın həyatində siqaret tüstüsündən nəfəs almaq mümkün deyildi.

II. TƏTBİQ OLUNAN YERLİ QANUNVERİCİLİK

42. “Qabaqlayıcı tədbirlər” və ya “ehtiyat tədbirləri” ərazini tərk etməmə haqqında yazılı surətdə zəmanət, şəxsi zəmanət girov və həbsdə saxlanılmanı birləşdirir (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi maddə 98). Lazım gəldikdə şübhəli bilinən şəxsdən və ya müttəhimdən gəlmək barədə məcburi yazılı zəmanət götürülür (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi maddə 112).

43. Ərazini tərk etməmə haqqında ehtiyat tədbirlərini tətbiq edərkən dövlət hakimiyyətinin səlahiyyətli orqanları işə əsasən müttəhimin istintaq zamanı gizlənmə bilməsi və ya cinayət fəaliyyəti ilə məşğul olması ilə bağlı olan məsələləri nəzərə almalıdır (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi maddə 99).

44. Həbs etmə məhkəmənin qərarı ilə şəxs daha ağır cinayət törədilməsində günahlandırılırsa və ona iki ildən az olmayan həbs cəzası verildikdə tətbiq olunur (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi 108 maddənin 1-ci hissəsi).

45. Həbs olunduqdan sonra şübhəli bilinən şəxs müvəqqəti olaraq istintaq üçün saxlanılır. Saxlanılan şəxsin istintaq zamanı həbsdə saxlanması altı aya kimi uzadıla bilər və bu da ancaq o zaman tətbiq olunur ki, müttəhim ağır və xüsusi ağır cinayətdə günahlandırılınsın. Həbsdə saxlanılma 18 aydan çox müddətə kimi uzadıla bilməz (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi 108 maddənin 1-3-cü hissələri). İstintaq zamanı həbsdə saxlanılma müddəti prokuror tərəfindən cinayət işinin məhkəməyə yollanıldığı müddətə kimi hesablanır (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi 109 maddənin 9-cu hissəsi).

46. Prokuror tərəfindən işin məhkəməyə göndərildiyi tarixdən hesab edilir ki, müttəhim həbsdə, “məhkəmə qarşısındadır”. Məhkəmə tərəfindən işə baxılması zamanı həbsdə saxlanılma müddəti işin məhkəməyə daxil olması tarixindən qərarın verilməsinə kimi olan zamanı əhatə edir. Bu müddət altı ayı keçməməlidir, ancaq ağır və xüsusi ağır cinayət işlərinə baxılması zamanı məhkəmə həbsdə saxlanılma müddətini bir neçə dəfə artırma bilər ancaq hər dəfə bu müddət üç aydan çox olmamalıdır (Rusiya Federasiyası Cinayət Prosesual Məcəlləsi 255 maddənin 2-3-cü hissələri).

47. “Cinayət törətməkdə şübhəli bilinən şəxslərin və müttəhimlərin həbsdə saxlanması haqqında 15 iyul 1995-ci il tarixli 103-Φ3 sayılı Federal Qanunun 22 maddəsinə əsasən şübhəli bilinən şəxslər və müttəhimlər Rusiya Federasiyası Hökuməti tərəfindən müəyyən olunan sağlamlıq normalarına cavab verən qida ilə təmin olunmalıdırlar. Yuxarıda göstərilən Federal Qanunun 23 maddəsində müəyyən olunub ki, şübhəli bilinən şəxslər və müttəhimlər gigiyena və sanitariya normaları tələblərinə cavab verən məişət şəraiti ilə təmin olunurlar. Onlara fərdi yataq yerləri və yataq dəstləri, qida alətləri və tualet vasitələri verilir. Hər dustaq üçün sanitariya ərazi norması 4 kv.m az olmamalıdır.

Hüquq

I.KONVENSIYANIN 3 MADDƏSİNİN EHTİMAL EDİLƏN POZUNTULARI

48. Ərizəçi iddia edirdi ki, onun Serpuxov ИЗ-50/3 istintaq dustaqxanasında saxlanılma şəraiti aşağıdakıların nəzərdə tutulduğu Konvensiyanın 3 maddəsi ilə ziddiyyət daşıyır:

“ Heç bir kəsə qarşı işgəncə, qeyri insani rəftar və ya şəxsiyyəti alçaldan cəza tətbiq edilə bilməz”.

A.ŞİKAYƏTİN QƏBUL OLUNA BİLMƏSİ

49. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, ərizəçi özünün mövcud olan bütün dövlət daxili hüquqlarından istifadə etmə imkanını aradan qaldırmamışdır. Xüsusilə o, mənəvi ziyanın kompensasiyası üçün məhkəməyə iddia ərizəsi ilə müraciət etməmişdir. Bu hüquq müdafiə vasitəsinin nə qədər effektiv olmasını sübut etmək üçün Rusiya Federasiyası hökumət orqanları bildirmişdilər ki, D işinin istintaqı zamanı həbsdə olarkən qotur xəstəliyinə tutulması və Novqorod şəhər məhkəməsi tərəfindən ona mənəvi kompensasiya kimi 25 000 rubl məbləğinin ödənilməsinə qərar verilməsi haqqında qəzet məqaləsini misal gətirmişdir. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları o cümlədən aşağıdakı həbs zamanı mənəvi kompensasiya bağlı hadisələri də misal göstərmişdir: qanunsuz olaraq 56 gün davam edən və bunlardan 4 gününü ac saxlanılmasına görə R. iddiaçısına Oryol Dəmiryol rayon məhkəməsinin 02 iyun 2004-cü il qərarı ilə ona mənəvi kompensasiya kimi 30 000 rubl məbləğinin ödənilməsinə qərar verilmişdir. Mariy El Respublikasının Ali Məhkəməsinin 14 mart 2006-cı il

qərarına əsasən S iddiaçıya onun pis şəraitdə həbsdə saxlanılmasına görə ona mənəvi kompensasiya kimi 3 000 rubl məbləği ödənilmişdir. Ərizəçi həmçinin prokurora şikayət ərizəsi ilə də müraciət etmək imkanına malik idi və Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının fikrinə əsasən bu formada şikayət müraciəti hüquq müdafiəsi üçün effektiv vasitə hesab edilir. Bundan əlavə Rusiya Federasiyası hökumət orqanları bildirdilər ki, N.D və Ş., prokurorluğuna şikayət ərizəsi ilə müraciət olunduqdan sonra həbsdə saxlanılma şəraiti yaxşılaşdırılmışdır (tibbi şöbə açılmışdır, tibbi ləvazimatlar alınmışdır, təmir işləri həyata keçirilmişdir. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, 2007-ci ildə həbsdə düzgün olmayan formada saxlanılmaya görə olan şikayət ərizələrinin 13% təmin edildiyi halda, 2006-cı ildə belə müraciətlərin 18% prokurorlar tərəfindən təmin olunmuşdur.

50. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həmçinin bildirdilər ki, Avropa Məhkəməsinin səlahiyyətlərinə ərizəçinin həbsdə saxlanılma şəraitinə görə Məhkəməsinə müraciət etdiyi andan altı ay ərzində bu şəraitə baxılması daxildir. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ehtimal edirdilər ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddəti uzun çəkməmişdir, belə ki, bir neçə dəfə bir kameradan digər kameraya keçirilmişdir və onun hər keçirildiyi kameranın şəraiti digərindən seçilirdi. Bundan əlavə əgər təqsirləndirilən şəxsə həbsdə saxlanılmanın uzun müddətli olması ilə bağlı şikayət etmək icazəsi verilərsə, bu zaman dövlət orqanları qarşısında həbsxana qeydiyyat jurnallarının müddətsiz formada saxlanması məsələsi duracaqdır. Bununla əlaqədar olaraq Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin həbs cəzasının altı aylıq müddətə uyğun olmamağı ilə bağlı 24 iyun 2007-ci il müraciətinin Avropa Məhkəməsinə təmin etməməyə səsləmişdilər.

51. Ərizəçi iddia edirdi ki, həbsdə pis şəraitdə saxlanılma ilə bağlı şikayət ərizəsini məhkəmə dinləmələri zamanı təqdim etmişdir. O öz kassasiya şikayətlərində müntəzəm olaraq qeyri insanı rəftarı qeyd edirdi. Ancaq məhkəmələr onun şikayətinə diqqət yetirmirdilər. Daha sonra o iddia edirdi ki, onun həbsdə saxlanılması uzun çəkən zaman kəsiyini əhatə edirdi. sentyabr 2007-ci ildə 52 sayılı kameraya keçirdiyi zaman bir neçə gün istisna olmaqla ərizəçi həbs zamanı 32 sayılı kamerada yarı dolu kamerada yerləşdirilmişdir.

52. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, “Məmmədov Rusiya Federasiyasına qarşı” (“Məmmədov Rusiya Federasiyasına qarşı” (Mamedov v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 01 iyul 2006-cı il qərarı, şikayət №7064/05 §57) və “Benediktov Rusiya Federasiyasına qarşı” (“Benediktov Rusiya Federasiyasına qarşı” (Benediktov v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 10 may 2007-ci il qərarı, şikayət №106/02 §§29-30) işində oxşar şəraitdə müəyyən olunmuşdur ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılma şəraiti ilə bağlı problem sözsüz ki, sistemli xarakter daşıyırdı və bu şərait təkcə ərizəçiyə aid deyildir. Bu zaman Rusiya Federasiyası

hökumət orqanları tərəfindən ərizəçilərə prokuror və ya məhkəmə tərəfindən hansı formada kompensasiyanın ödənilməsi izah edilməmişdir. Bu işdə Avropa Məhkəməsinin Rusiya Federasiyasında həbsdə saxlanılma zamanı kifayət qədər yeri olmamağı haqqında əks rəy verməsi üçün Rusiya Federasiyası hökumət orqanları heç bir sübut irəli sürməmişdilər. Baxmayaraq ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları belə bir fakt irəli sürmüşdülər ki, yerli məhkəmələr tərəfindən həbsdə saxlanılan şəxslərə mənəvi kompensasiya ödənilmişdir, ancaq Avropa Məhkəməsi bunun müqabilindən belə bir fikir irəli sürmüşdür ki, bu işlə bağlı olan kompensasiyalardan biri həbsə alınan şəxsin qotur xəstəliyinə tutulması ilə bağlıdır, digəri isə dustağın ac saxlanması ilə bağlıdır. Bu işlərdən heç biri həddindən artıq dolu kamera şəraitində həbsdə saxlanılma məsələsinə aid deyildir. Bundan əlavə Rusiya Federasiyası hökumət orqanları bu məhkəmə qərarlarının surətlərini göndərməmişdilər, o cümlədən qərarı prokurora təqdim etməmişdilər. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının dövlət daxili hüquqlardan tam istifadə etməsi barədə olan narazılıqlarını təmin etmir.

53. Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının şikayət ərizəsi üçün müəyyən olunan altı aylıq müddətə riayət etməməyi haqqında rəylərini nəzərdən keçirərək Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçi 11 oktyabr 2006-cı ildən 07 may 2008-ci ilə kimə həbsdə eyni kamerada saxlanılmışdır. Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının ərizəçinin ayrı-ayrı kameralarda və fərqli şəraitdə saxlanması barədə olan sübutlarını nəzərə alır. Ancaq Avropa Məhkəməsi hesab etmir ki, göstərilən fərqlər ərizəçinin həbsdə saxlanıldığı müxtəlif kameralara uyğun olaraq bu dövr bir neçə müxtəlif zamanlara böləsən. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının şikayət ərizəsi üçün müəyyən olunan altı aylıq müddətə riayət etməməyi haqqında müraciətlərini təmin etməmişdir.

54. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35 maddəsinin 3 bəndi ilə uyğunluq təşkil etmir. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, bu və ya digər səbəblərə görə tam qəbul edilməz deyildir. Beləliklə, mahiyyət etibarilə baxılması üçün qəbul edilən elan olunmalıdır.

B.ŞİKAYƏTİN MAHİYYƏTİ

1.Tərəflərin rəyləri

55. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılma şəraiti kafi idi. Onlar etiraf etdilər ki, Serpuxova №3-50/3 sayılı həbsxanası həddindən artıq dolu idi. Buna baxmayaraq Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin həbsdə saxlanılma şəraitini yaxşılaşdırmaq üçün əllərindən gələni etmişlər. Ərizəçinin yaşamaq üçün kifayət qədər şəxsi ərazisi var idi, o həbsdə saxlanıldığı müddət ərzində yataq yeri və yataq dəsti ilə tam təmin olunmuşdur. Ərizəçi saxlanıldığı kameraların hər birində sərbəst hərəkət edə və

idmanla məşğul ola bilərdi, bundan əlavə gündə bir dəfə bir saat ərzində həyətdə gəzmək imkanına malik idi. Sanitar və gigiyena normalarına riayət olunurdu. Beləliklə, ərizəçinin həbsdə saxlanılma şəraiti Konvensiyanın 3 maddəsinə uyğun gəlirdi. Öz ərizələrinə sübut olaraq Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin saxlanıldığı kameraların ağ-qara şəkillərini təqdim etmişdilər. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həmçinin müəyyən günlərdə ərizəçi ilə birlikdə kamerada saxlanılan şəxslərin siyahısını (bu Qərarın §32 bax.) və 10 aprel 2008-ci ildə həbsxana rəhbərliyi tərəfindən verilmiş çoxsaylı arayışlar təqdim etmişdir.

56. Ərizəçi iddia edirdi ki, onun saxlanıldığı kamera həddindən artıq dolu idi. Kamerada saxlanılanların sayı Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının qeyd etdiyindən daha artıq idi və buna görə də onun çox vaxt yatmaq üçün fərdi yeri olmurdu. Ərizəçi Avropa Məhkəməsinin nəzərinə o faktı çatdırdı ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları kamerada saxlanılanların qeydiyyat kitabında olan sayı haqqında ancaq müəyyən günlərə görə məlumat vermişdilər və təkid edirdi ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları qəsdən kameraların nəzərdə tutulmuş normadan artıq dolu olduğu günləri deyil, kameralarda saxlanılanların sayı az olduğu günləri seçmişdir. Nəzərə alsaq ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının qeyd etdiyi kimi digər kameralar demək olar ki, həmişə dolu olurdu, bu zaman aydın olur ki, çətin ki, ərizəçinin saxlanıldığı kamera istisnalıq təşkil edirdi. Ərizəçi həmçinin Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarını sanitar normaları haqqında təqdim etdikləri fikirlə də razı deyildi. Onların kameraları pis işıqlandırılmışdır, soyuq idi və pis iy gəlirdi. Sanitar sistem təcrid edilməmişdir. Süni işıqlandırma heç vaxt söndürülmürdü və bu da ərizəçinin yuxusuna mane olurdu. Baxmayaraq ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları kameralarda həşəratların olmasını inkar edirdilər, ancaq həbsxana rəhbərliyi tərəfindən 10 aprel 2008-ci ildə verilən arayışlardan məlum olur ki, kameralarda həşərat və gəmiricilərin qarşısını almaq üçün dezinfeksiya işləri aparılırdı (bu Qərarın §35 bax.) “Azaltmaq” terminindən istifadə etməklə ərizəçi bildirir ki, kameralar parazitlərlə dolu idi və həbsxana rəhbərliyi tərəfindən aparılan dezinfeksiya işləri uğursuz idi, belə ki, bu işin nəticəsində parazitlərin kökü tamamilə kəsilmirdi yalnız sayı azalırdı. Daha sonra ərizəçi iddia edirdi ki, aktiv həyat tərzini keçirə bilmirdi, belə ki, gəzmək üçün nəzərdə tutulan həbsxana meydançası dolu olurdu və üzərindəki metal örtük isə bura təmiz havanın daxil olmasına mane olurdu. Buna sübut olaraq ərizəçi onunla birgə 32 sayılı kamerada 15 yanvar -06 iyun 2007-ci ilə kimi saxlanılan B., ərizəsini, qonşu kamerada saxlanılan K., ərizəsini təqdim etmişdir.

2. Avropa Məhkəməsinin rəyi

57. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, tərəflər ərizəçinin həbsdə saxlanılmasının müəyyən aspektlərinə görə mübahisə aparmışlar. Eyni zamanda belə bir zərurət

yoxdur ki, Avropa Məhkəməsi hansı tərəfin düzgün olduğunu müəyyən etsin, belə ki, Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 3 maddəsinin pozulmasını Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının təqdim etdiyi iddiaya əsasən deyil bu məhkəməyə təqdim olunan konkret faktlara əsasən müəyyən edir.

58. Avropa Məhkəməsi tərəfindən qiymətləndirmə aparılarkən əsas məqam ərizəçiyə təqdim olunan yaşayış ərazisidir. Tərəflər arasında mübahisə obyektinə çevrilməyən əsas xüsusiyyət kameranın ölçüsüdür. Ancaq ərizəçi iddia edirdi ki, kamerada 12 nəfər saxlanılırdı və bu yolla da kamera üçün nəzərdə tutulan say norması pozulmuşdur. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları etiraf etmişdilər ki, həbsxana kameraları ümumilikdə dolu idi, ancaq ərizəçinin saxlanıldığı kamera istisnaqlıq təşkil edirdi. Onlar bildirirdilər ki, kamerada olan dustaqların sayı heç vaxt burdakı yataq yerlərinin sayından artıq olmurdu və ərizəçinin saxlanıldığı kamerada 8 dustaqdan artıq adam saxlanılmırdı.

59. Konvensiyanın pozulmasına görə icra məsələni bu şikayətə görə çox zaman *affirmanti incumbit probatio* (sübut etmək iddia edənin üzərinə düşür) prinsipinə əsaslanmır, belə ki, bəzi hallarda Konvensiyanın pozulması haqqında şikayəti təsdiqləyən və ya inkar edən faktlar haqqında ancaq dövlət-ittihamçıların məlumatı olur. Dövlət-ittihamçısı tərəfindən əsaslı izah olmadan belə bir məlumatın təqdim edilməməyi ərizəçinin iddialarını əsaslı olmasına gətirib çıxara bilər (bax. digərlərindən əlavə “Fadeyev Rusiya Federasiyasına qarşı” (Fadeyev v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №55723/00, ECHR 2005-IV, §79 və “Əhməd Özkan və digərləri Türkiyəyə qarşı” (Ahmet Özkan and Others v.Turkey) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 06 aprel 2004-cü il qərarı, şikayət №21689/93, §426).

60. Bu işə yuxarıda göstərilən məqamları tətbiq edərək, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin iddialarının əksini sübut edən heç bir məlumat təqdim etməmişdilər. Həbsxanadakı dustaqların sayı ilə bağlı narazılıqların qarşılığında Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həbsxana rəisi tərəfindən verilən və kamerada 5-8 arası dustaqların saxlanması barədə məlumat olan arayışları təqdim etmişlər. Eyni zamanda Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ancaq müəyyən günlərə görə arayışlar təqdim etməyə üstünlük vermişlər və bu cür natamam və seçim əsasında təqdim olunan məlumat həqiqətə uyğun deyildir. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları kamerada səkkizdən artıq adamın saxlanılmadığı barədə heç bir konkret fakt təqdim etməmişdilər. Bununla əlaqədar olaraq, həbsxana rəisi tərəfindən verilən arayışlar və qeydiyyat kitabından olan çıxarışlar Avropa Məhkəməsi üçün sübut kimi elə də böyük əhəmiyyət kəsb etmir (bax. “Sudarkov Rusiya Federasiyasına qarşı” (Sudarkov v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 10 iyul 2008-ci il qərar və rəyləri, şikayət №3130/03, §43). Avropa

Məhkəməsi həmçinin Rusiya Federasiyası hökumət orqanları tərəfindən kameraların dolu olması haqqındakı faktı etiraf etməyi də nəzərə alır. Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının kameraların dolu olması faktının ərizəçinin kamerasına aid olmaması ilə bağlı iddiasına inanmır.

61. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, ərizəçinin kameraların həddindən artıq dolu olması və yataq yerlərini çatışmamağı barədə olan şikayətləri ərizəçi ilə eyni zamanda eyni həbsxanada saxlanılan şəxslərin yazılı ərizələri ilə öz sübutunu tapır. Bundan əlavə Rusiya Federasiyası məhkəmələri ərizəçinin kameraların həddindən artıq dolu olması haqqında şikayətini düzgün hesab etmişlər (bu Qərarın §29 bax.). Ərizəçinin saxlanıldığı kameralardakı adam sayları barədə rəsmi məlumat olmadığı halda, Avropa Məhkəməsi məsələni ərizəçi tərəfindən irəli sürülən iddia əsasında həll edəcəkdir.

62. Ərizəçinin ifadələrinə əsasən 32 sayılı kamerada saxlanılan dustaqların sayı müvəqqəti olaraq yataq yerlərinin sayını keçmişdir. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 3 maddəsinin standartlarına əsasən müəyyən olunmuş ərizəçinin saxlanıldığı 32 sayılı kamerada dustaqların sayının normadan çox olması və yataq yerlərinin çatışmamağı haqqında faktı müəyyən olunmuş hesab edir. Bundan əlavə, ona 3 kv.m az olan sanitariya ərazi təqdim olunurdu və bəzən də onun istifadəsində olan şəxsi ərazi 2 kv.m olurdu. Hətta kameralardakı dustaqların sayı müvafiq normalara əsasən 7-8 arası olduqda belə ərizəçiyə 3 kv.m ərazi və daha az sanitariya ərazi təqdim olunurdu. Ərizəçi bir saatlıq gündəlik gəzinti istisna olmaqla kameranı sutka ərzində tərk etmirdi. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi təkrar edir ki, ərizəçilərə 3 kv.m az sanitariya ərazi təqdim olunan əvvəlki işlərdə, Avropa Məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, kamera o dərəcədə dolu idi ki, kameranın dolu olması faktının özü belə Konvensiyanın 3 maddəsinin pozulması deməkdir. Beləliklə, həbsdə saxlanılmanın digər fiziki aspektlərini qiymətləndirməyə ehtiyac yoxdur (bax. məsələn, “Lind Rusiya Federasiyasına qarşı” (Lind v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 06 dekabr 2007-ci il qərarı, şikayət №25664/05, §59, “Kantırev Rusiya Federasiyasına qarşı” (Kantırev v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 21 iyul 2007-ci il qərarı, şikayət №37213/02, §§50-51, “Andrey Frolov Rusiya Federasiyasına qarşı” işinə görə Avropa Məhkəməsinin 06 dekabr 2007-ci il qərarı, şikayət №205/05, §§47-49, yuxarıda göstərilən “Məmmədov Rusiya Federasiyasına qarşı” işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§61-67, “Mayzit Rusiya Federasiyasına qarşı” (Mayzit v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 20 yanvar 2005-ci il qərarı, şikayət №63378/00, §40 və “Labzov Rusiya Federasiyasına qarşı” (Labzov v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 16 iyun 2005-ci il qərarı, şikayət №62208/00, §44).

63. Özünün hüquqi təcrübəsini və tərəflərlə təqdim olunan materialları nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları

tərəfindən Avropa Məhkəməsini bu işə görə digər nəticəyə gəlməsi üçün heç sübut və məlumatlar təqdim olunmamışdır. Ərizəçinin də digər dustaqlar kimi həmin eyni kamerada yatmaq, yemək və orada yerləşən sanitariya sistemindən istifadə etməsi ilə bağlı olan faktın özü belə ərizəçiyə və digərlərinə qarşı qeyri-insani faktın sübutudur.

64. Avropa Məhkəməsi belə bir nəticəyə gəlmişdir ki, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçini həddindən artıq dolu kameralarda saxlayaraq ona qarşı qeyri-insani və alçaldıcı formada davranmışdılar. Beləliklə, ərizəçini H3-50/3 həbsxanadakı şəraitdə saxlamaqla Konvensiyanın 3 maddəsi pozulmuşdur.

II.KONVENSIYANIN 5 MADDƏSİNİN 3 BƏNDİNİN EHTİMAL EDİLƏN POZUNTULARI

65. Ərizəçi öz hüququnun pozulması haqqında şikayət ərizəsini məhkəmə araşdırmasına lazımi müddətdə təqdim etmişdir və iddia edirdi ki, onun həbsdə saxlanması barədə qərar kifayət qədər əsaslı deyildir. O aşağıdakılardan ibarət olan Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinə əsaslanırdı:

“ Bu maddənin 1 bəndinin “c” altbəndinə əsasən hər bir həbs olunan şəxs dərhal hakimin və ya qanuna əsasən məhkəmə hakimiyyətinə malik olan şəxsin yanına çatdırılır və müəyyən olunmuş müddətdə məhkəmə araşdırmasına və ya məhkəmədən azad edilmə hüququna malikdir. Azad etmə məhkəməyə gəlmə haqqında zəmanət alma ilə şərtlənə bilər.

A.ŞİKAYƏTİN QƏBUL OLUNA BİLMƏSİ

66. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları Avropa Məhkəməsini ərizəçinin onun 24 iyun 2007-ci ilə kimi həbsdə saxlanması ilə bağlı şikayətini təmin etməməyə səsləmişdilər. Onların fikrincə Avropa Məhkəməsinin səlahiyyətlərinə yalnız altı ay müddətində olan həbslə bağlı şikayət baxmaq daxildir. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları həmçinin təsdiqləyirdilər ki, ərizəçi daha iddia edə bilməz ki, Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinin pozulmasının qurbanıdır. 07 may 2008-ci ildə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi müəyyən etdi ki, onun həbsdə saxlanılma müddəti həddindən artıq çox idi və ərizəçini həbsdən azad etməyə qərar verdi. Bu yolla onun hüquqlarının pozulması kompensasiya edildi. Azadlığa buraxıldıqdan sonra ərizəçi onun qanunsuz həbsdə saxlanılmasına görə maddi və mənəvi zərərin ödənilməsinə görə mülki iddia irəli sürmək imkanına malik idi.

67. Ərizəçi iddia edirdi ki, onun həbsdən azad edilməsi onu qurban statusundan azad etmir. Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi ancaq müəyyən etmişdir ki, həbsdə qalma müddətinin uzadılması barədə 17 mart 2008-ci il qərarı düzgün və ədalətli deyildir. 07 may 2008-ci il qərarında ərizəçinin növbəti aylar ərzində həbsdə saxlanması ilə heç bir hüququn pozulması müəyyən edilməmişdir. Bu cür məlumatların olmamağına görə mülki iddianın uğurla təmin olunacağına heç bir ümid qalmırdı.

68. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinin pozulmasına görə həddindən artıq uzun müddət ərzində həbsdə saxlanması ilə bağlı şikayət edən şəxsin şikayətinə Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının təklif etdiyi kimi müəyyən dövrlərə bölərək deyil, bütöv bir şəkildə baxmaq lazımdır (bax. *mutatis mutandis*. Solmaz Türkiyəyə qarşı” (Solmaz v.Turkey) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №27561/02, ECHR 2007-... (çıxarış), §§29 və 37). Ərizəçi 03 oktyabr 2006-cı ildən 07 may 2008-ci ilə kimi daima həbsdə saxlanılmışdır. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, həbsdə saxlanılma müddətinə bütövlükdə baxmaq lazımdır və Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının altı aylıq müddətin pozulması haqqında şikayəti təmin etmir.

69. Avropa Məhkəməsi həmçinin təkrar edir ki, ərizəçinin üzərindən qurban statusunu çıxarmaq üçün qərar və ya tədbir kifayət etmir, belə ki, dövlət-itthamçıları birbaşa və ya dolayısı ilə Konvensiyanın pozulmasını etiraf etməlidirlər və buna əsasən də müvafiq kompensasiya ödəməlidirlər (bax. məsələn, Əmir Fransaya qarşı” (Amuur v.France) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı *Reports of Judgments and Decisions* 1996-III, səh.846, §36, Dalban Rumıniyaya qarşı” (Dalban v.Romania) işinə görə Yuxarı Palatanın qərarı, şikayət №28114/95, ECHR 1999-IV, §44). Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, 07 may 2008-ci ildə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi ərizəçinin yerdə qalan müddətdə həbsdə saxlanılmasının qanuna zidd olduğunu əsas gətirərək onun azadlığa çıxması barədə qərarı təsdiqlədi. Ancaq məhkəmə etiraf etmədi ki, ərizəçinin ümumilikdə həbsdə saxlanması bütün mümkün müddəti keçmişdir. 07 may 2008-ci il Qərarı hətta mahiyyət etibarilə məhkəmə araşdırmasının ərizəçinin lazımi müddətdə və ya məhkəmədən əvvəl buraxılmasının etirafı deyildir. Bundan əlavə Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının ərizəçinin mülki iddia irəli sürməklə kompensasiya əldə edə bilməsi ilə bağlı rəyləri ilə razı deyildir. Avropa Məhkəməsi həmişə qeyd edirdi ki, Rusiya qanunvericiliyi müəyyən müddətdə saxlanılan şəxsə görə məsuliyyəti nəzərdə tutmur. Rusiya qanunvericiliyindəki bu cür hal Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin pozulması ilə ərizəçinin həbsdə saxlanıldığına görə hər hansı bir kompensasiyanı əldə etmək imkanlarını daraldır (“Korşunov Rusiya Federasiyasına qarşı” (Korshunov v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 25 oktyabr 2007-ci il qərarı, şikayət №38971/06, §62 və (“Qovoruşko Rusiya Federasiyasına qarşı” (Govorushko v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 25 oktyabr 2007-ci il qərarı, şikayət №42941/06, §60). Yuxarıdakılara əsaslanaraq Avropa Məhkəməsi belə bir nəticəyə gəlir ki, ərizəçi Konvensiyanın 5-ci maddəsinin 3-cü bəndinin pozulması ilə özünü hələ də “qurban” hesab edə bilərdi və Rusiya Federasiyası hökumət orqanlarının etirazları təmin edilməyə bilərdi.

70. Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, bu şikayət Konvensiyanın 35 maddəsinin 3 bəndinə uyğundur. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, şikayət bu və ya digər səbəblərdən əsassız deyildir. Beləliklə, o mahiyyət etibarilə baxılması üçün qəbul olunandır.

B.ŞİKAYƏTİN MAHİYYƏTİ

1.Tərəflərin rəyləri

71. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, ərizəçinin həbsdə qalma müddətinin uzadılması barədə qərar qanuni və ədalətli idi. Ərizəçi xüsusi ağır cinayətdə günahlandırılırdı. Bundan əlavə o qanunsuz narkotik dövriyyəsi ilə məşğul olan qrupa rəhbərlik etməkdə şübhəli bilinirdi və cəmiyyət üçün ciddi təhlükəyə malik idi. “Kontrada İtaliyaya qarşı” (Contrada v.Italy) (Reports of Judgment and Decisions 1998-V §67 işinə görə Avropa Məhkəməsinin 24 avqust 1998-ci il qərarına əsaslanaraq Rusiya Federasiyası hökumət orqanları təsdiqləyirdilər ki, ərizəçinin ciddi iyerarx özü ilə və digər şəxsləri qorxutmaq üçün mövcud imkanlara malik mafioz-klan tipli qruplaşmanın üzvi olması, cinayət işinin baxılma prosesini çətinləşdirmiş və uzatmışdır. Ərizəçinin şəxsiyyətinə gəldikdə isə o digər iştirakçılara qarşı ifadə verməkdən və istintaqla əməkdaşlıq etməkdən imtina etmişdir və azadlığa buraxıldığı halda çox ehtimal var ki, gizlənə, yenidən cinayət fəaliyyəti ilə məşğul ola, şahidlərə təsir göstərə və ya bu və ya digər üsullarla istintaqın və məhkəmə araşdırmalarının həyata keçirilməsinə mane ola bilər. Ərizəçi məhkəməyə gəlməsi haqqında heç bir zəmanət təqdim etməmişdir. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ehtimal edirdilər ki, onun həbsdə saxlanması işə aid olan kifayət qədər faktlara əsaslanır.

72. Ərizəçi hesab edirdi ki, onun bir il yeddi ay müddətində həbsdə saxlanması üçün işə aid və kifayət qədər əsas yoxdur. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin gizlənə, istintaqa mane ola və ya cinayət fəaliyyətini davam elətdirə bilməsi haqqında fikirlərinə konkret bir fakt gətirməyərək işin ağırlığını bəhanə gətirirdilər və ərizəçinin həbsdə qalma müddətini uzadırdılar. Ərizəçi iddia edirdi ki, mümkün variantlardan heç biri ona aid deyildir. Onun zəif orqanizmi var idi, müsbət xasiyyətnaməyə malik idi, məhkumluğu barədə məlumat yox idi, onun daimi yaşayış və iş yeri var idi, qardaşı sağalmayan xəstə idi. Bundan əlavə o girov ödəməyi təklif edirdi. Baxmayaraq ki, onun narkotikə görə olan yoxlanılması müsbət nəticə vermişdir, Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi hesab etmişdir ki, onun narkotik asılılığı haqqında hər hansı bir tibbi sübut olmadığı halda bu fakt onun həbs olunması üçün əsas ola bilməz. Növbəti istintaqın aparılması sentyabr 2007-ci ildən sonra onun həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması üçün əsas ola bilməzdir, belə ki, bu vaxta qədər istintaq sona yetmişdir. Ərizəçinin həbsdə saxlandığı növbəti aylar ərzində hər hansı bir istintaq tədbirləri həyata keçirilməmişdir.

2. Avropa Məhkəməsinin rəyi

(a) Əsas prinsiplər

73. Həbsdə saxlanılan şəxsin cinayət törətməsi barədə əsaslı şübhənin olması, onun həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması üçün əsas şərt hesab edilir, müəyyən edilmiş müddət sona yetdikdən sonra isə bu şərtin də müddətinin uzadılması üçün kifayət qədər olması öz hüquqi qüvvəsini itirir. Belə hallarda Avropa Məhkəməsi müəyyən etməlidir ki, həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması üçün gətirilən səbəb məhkəmə orqanları tərəfindən təmin olunsun. Əgər bu cür səbəblər “işə aid olan” və “kifayət qədərdirsə”, Avropa Məhkəməsi həmçinin əmin olmalıdır ki, səlahiyyətli, dövlət daxili hökumət orqanları məhkəmə araşdırması apararkən xüsusi səy göstərmişlər (bax. “Labita İtaliyaya qarşı” (Labita v.Italy) işinə görə Yuxarı Palatanın qərarı, şikayət №26772/95, ECHR 2000-IV, §§152 və 153).

74. Bununla bərabər həbsdən azad etmə zərurəti haqqında prezumpsiya mövcuddur. Avropa Məhkəməsinin dəfələrlə qeyd etdiyi kimi Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinin ikinci hissəsi məhkəmə hakimiyyət orqanlarına müvafiq vaxta uyğun olaraq məhkəmə araşdırmalar həyata keçirməklə məhkəmə araşdırması zamanı müttəhimin azadlığa buraxılması arasında seçim etmək hüququnu vermir. Qərar çıxarılan qədər müttəhim günahsız hesab edilir və Konvensiyanın da əsas məqsədi ondan ibarətdir ki, onun həbsdə saxlanılması üçün hər hansı bir əsas gətirilmədikdə müttəhim azadlığa buraxılsın. Cinayət törədilməsində günahkar bilinən şəxs dövlət tərəfindən işə aid və kifayət qədər olan səbəb gətirməzsə məhkəməyə kimi azadlığa buraxılmalıdır (bax. digər misalların arasında “Kastraveç Moldaviyaya qarşı” (Castraver v.Moldova) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 13 mart 2007-ci il qərarı, şikayət №23393/05, §§30 və 32, Makkey Birləşmiş Krallığa qarşı” (McKay v.United Kingdom) işinə görə Yuxarı Palatanın qərarı, şikayət №543/03, ECHR 2006-..., §41, “Yablonskiy Polşaya qarşı” (Yablonski v.Poland) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 21 dekabr 2000-ci il qərarı, şikayət №33492/96, §83 və “Noymaster Avstriyaya qarşı” (Neumeister v.Austria) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 27 iyun 2007-ci il qərarı, Seriya A, №8, §4). Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndi həbsdə saxlanılan saxlanılma müddəti müəyyən olunmuş zaman kəsiyini əhatə etmirsə bu zaman onun həbsdə saxlanılması üçün şərtsiz zəmanət kimi çıxış edə bilməz. Hökumət orqanları həbsin müddətindən asılı olmayaraq onun hər dövrünü diqqətlə nəzərdən keçirməlidirlər (“Şişkov Bolqariyaya qarşı” (Shiskov v.Bugaria) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №38822/97, ECHR-2003, əlavə-I, §66).

75. Həbsdə olma müddətini müəyyənləşdirmək üçün xüsusi faktları araşdırma məsuliyyətini dövlət daxili hökumət orqanları daşıyır. Vaxtla bağlı bu cür məsələləri həll sübut edilməsinin həbsdə olan şəxsin üzərinə qoyulması, eyni norma ilə Konvensiyanın 5 maddəsində öz əksini tapır (bax.“Roxlina Rusiya

Federasiyasına qarşı” (Rokhlina v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 07 aprel 2005-ci il qərarı, şikayət №5407100 və “İliykov Bolqariyaya qarşı” (Ilijkov v.Bugaria) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №33977/96, §§84-85). Məhkəmə hakimiyyətinin yerli orqanları prezumpsiyanın bütün prinsiplərini nəzərdən keçirməli, bunları öz qərarlarında əks etdirməli, həbsdən azad edilib-edilməməyinin bütün məqamlarını diqqətlə nəzərdən keçirməlidir. Bu cür məqamları və ya dövlət daxili orqanların həbs haqqında qəbul etdiyi qərarları müəyyən etmək Avropa Məhkəməsinin vəzifəsinə daxil deyildir. Əsasən, yerli məhkəmələrin verdiyi qərarlara və ərizəçinin öz şikayət ərizələrində göstərdiyi faktlara əsasən Avropa Məhkəməsi müəyyən etməlidir ki, Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinin pozulub pozulmamağını müəyyən etməlidir (bax.“Korçuqanova Rusiya Federasiyasına qarşı” (Korchuganova v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 08 iyul 2006-cı il qərarı, şikayət №75039/01, §72, yuxarıda göstərilən “İliykov Bolqariyaya qarşı” işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §86 və yuxarıda göstərilən “Labita İtaliyaya qarşı” işinə görə Yuxarı Palatanın qərarı, §152).

(b)Yuxarıda göstərilən prinsiplərin bu işə tətbiqi

76. Ərizəçi 03 oktyabr 2006-cı ildə həbs edilmişdir. O girov əvəzi 07 may 2008-ci ildə azad edilmişdir. Bu müddət bir il və yeddi ay davam etmişdir.

77. Ərizəçinin həbsə alınma səbəbinin qanunsuz narkotik dövriyyəsi ilə bağlı olması tərəflər arasında mübahisə obyektinə çevrilməmişdir. Məhkəmələr tərəfindən ərizəçinin həbsdə saxlanması üçün “işə aid olan” və “kifayət qədər olan” faktların gətirilməsi və işin araşdırılması zamanı xüsusi səy göstərməsi müəyyən olunmalıdır.

76. Cinayətin ağırlığı ərizəçinin gizlənmə, yeni cinayət törədə və ya istintaqın aparılmasına mane ola bilməsi üçün əsas göstərici idi. Buna baxmayaraq Avropa Məhkəməsi dəfələrlə müəyyən etmişdir ki, həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması, həmin şəxsin həbsdə saxlanılma müddətini keçməsi kimi istifadə oluna bilməz (bax.“Letelye Fransaya qarşı” (Letellier v.France) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 26 iyul 1991-ci il qərarı, Seriya A, №207, §51, o cümlədən “Pançenko Rusiya Federasiyasına qarşı” (Panchenko v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 08 fevral 2005-ci il qərarı, şikayət №45100/98, §102, “Qoral Polşaya qarşı” (Goral v.Polsha) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 30 oktyabr 2003-cü il qərarı, şikayət №38654/97, §68 və yuxarıda göstərilən “İliykov Bolqariyaya qarşı” işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı §81).

79. Avropa Məhkəməsi onunla razıdır ki, işə aid istintaqın aparılması üçün ərizəçinin müəyyən vaxt ərzində həbsdə saxlanılmasına görə kifayət qədər əsas vardır. Ancaq ərizəçinin qrup digər iştirakçıların adını çəkməkdən imtina etməsi onun həbsdə saxlanması üçün əsas ola bilməz belə ki, o hüquq mühafizə orqanları

ilə əməkdaşlıq etmək məcburiyyətində deyildir və buna görə də ərizəçi susmaq hüququndan tam istifadə edilməsində günahlandırıla bilməz (bax. yuxarıda göstərilən “Məmmədova Rusiya Federasiyasına qarşı” (Mamedova v.Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §83 və mutatis mutandis, “Yağcı və Sargın Türkiyəyə qarşı” (Yağcı və Sargın v.Turkey) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 08 iyun 1995-ci il qərarı, Seriya A, №319-A, §66, “W. İsveçrəyə qarşı” (W. v.Switzerland) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 26 yanvar 1993-cü il qərarı, Seriya A, №254-A, §42), Avropa Məhkəməsi onunla razılaqır ki, ərizəçinin istintaqın gedişinə mane ola bilmə riski qabaqcadan mövcud idi, belə ki, o mütəşəkkil cinayətkar dəstəsinə rəhbərlik etməkdə şübhəli bilinirdi. Əvvəlcədən təşkil olunmuş cinayət qruplaşmalarının işlərində həbsdən azad edildikdə istintaqın gedişinə mane olmaq və ya hər hansı bir yolla təzyiq göstərmə riski böyükdür. Bu cür göstəricilər kifayət qədər uzun müddət ərzində həbsdə saxlanılmanı ifadə edə bilər. Ancaq onlar bu cür həbsin istənilən müddətə qədər uzadılması səlahiyyətlərini hökumət orqanlarına vermir (bax.“Osux Polşaya qarşı” (Osuch v.Poland) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 14 noyabr 2006-cı il qərarı, şikayət №31246/02, §26 və “Çeleyevskiy Polşaya qarşı” (Celejewski v.Poland) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 04 may 2006-cı il qərarı, şikayət №17584/04, §§37-38). Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçinin əvvəlcədən təşkil olunmuş qruplaşmaya rəhbərlik etməkdə şübhəli bilinməsi istintaq zamanı onun həbsdə saxlanılmasına kifayət edirdi. İstintaq xüsusi səylə həyata keçirilib və nəzərə alsaq ki, iş kifayət qədər çətin idi və cinayətdə iştirak edənləri müəyyən etmək və kifayət qədər sübut toplamaq üçün müəyyən zaman lazım idi, onda məlum olur ki, bir il müddəti elə də uzun istintaqın sona yetməsi üçün elə də uzun müddət deyildir. Avropa Məhkəməsi fikrincə sentyabr 2007-ci ildə istintaq sona yetdikdən sonra yuxarıda göstərilən risk artıq mövcud deyildir və buna görə də ərizəçi məhkəmədən əvvəl azadlığa buraxmaq lazım idi.

80. Eyni zamanda Rusiya Federasiyası məhkəmələri ərizəçinin sentyabr 2007-ci ildən sonra həbsdə saxlanılmasına görə heç bir səbəb göstərməmişdilər. Moskva vilayət məhkəməsinin narkotik yoxlaması zamanı müsbət nəticə əldə etməyin həbsdə saxlanılma müddətinin 17 mart 2008-ci ildən uzadılması üçün səbəb kimi göstərməsi Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi tərəfindən işə aid olmağı kimi qəbul edilmişdir (bax. bu Qərarın §29). Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsinə heç bir səbəb görmür. Bununla əlaqədar olaraq Avropa Məhkəməsi belə bir nəticəyə gəlir ki, yerli məhkəmələri ərizəçinin gizlənmə, yeni cinayətlərə törədə və ya istintaqa mane ola bilmə riski barəsində heç bir konkret sübut irəli sürməmişdilər. Digər tərəfdən ərizəçi daima bu cür riskləri azaldan faktlar irəli sürürdü. Bundan əlavə Rusiya Federasiyası məhkəmələri ərizəçinin səhhətinin yaxşı olmamağı, müsbət xasiyyətnaməsinin

olması, məhkumluğunun olmamağı, daimi yaşayış və iş yerinin olması, qardaşının xəstə olması ilə bağlı irəli sürdüyü faktlara əhəmiyyət verməmişdir. Bu cür faktlar Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi tərəfindən may 2008-ci ildə nəzərə aldı və bildirdi ki, belə göstəricilər onun gizlənmə və ya yenidən cinayət törəmə riskini azaldır.

81. Avropa Məhkəməsi həmçinin qeyd edir ki, şəxsin həbsdə saxlanması və ya həbsdən azad edilməsi barədə qərar qəbul olunduqda, hökumət orqanları Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinə əsasən onun məhkəməyə gəlməsinin alternativ yollarını nəzərdən keçirməlidirlər. Konvensiyanın bu maddəsi özündə nəinki məhkəmə araşdırmasının lazımi müddətdə həyata keçirilməsi və məhkəmədən əvvəl həbsdən azad edilməsini birləşdirir, həmçinin bildirir ki, həbsdən azad etmə məhkəməyə gəlmə haqqında zəmanət əldə etməklə şərtləndirilə bilər (bax. "Sulaoya Estoniyaya qarşı" (Sulaoja v. Estonia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 15 fevral 2005-ci il qərarı, şikayət №55939/00, §64 və yuxarıda göstərilən "Yablonskiy Polşaya qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §83). Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, istintaq bitdikdən sonra, yerli məhkəmələr ərizəçinin məhkəmələrdən yayınmamağına görə girov əvəzi zəmanətin əldə edilməsi məsələsinə xüsusi diqqət ayırmalı idilər. Ancaq onlar bu məsələyə may 2008-ci ildən sonra, baxmayaraq ki, ərizəçi dəfələrlə girov təklif etmişdir, istintaq bitdikdən səkkiz ay sonra diqqət ayırmağa başladılar.

82. Sonda Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, istintaqın sentyabr 2007-ci ildə sona yetməsinə baxmayaraq, may 2008-ci ildə iş məhkəməyə verilməyə hələ hazır deyildi. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları bu səkkiz ay müddətinə görə heç bir izahat təqdim etməmişdilər.

83. Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndinin pozulmasını dəfələrlə bildirmişdilər və qeyd etmişdi ki, ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətinin uzadılması əvəzinə yerli məhkəmələr tərəfindən digər konkret alternativ variantlar nəzərdən keçirilməmişdir (bax. "Beleviçkiy Rusiya Federasiyasına qarşı" (Belevitskiy v. Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin 01 mart 2007-ci il qərarı, şikayət №72976/01, §§99 və yuxarıda göstərilən "Xudobin Rusiya Federasiyasına qarşı" (Khudobin v. Russia) işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №59596/00, ECHR 2006-...(əlavə), §§103 və yuxarıda göstərilən digərləri, "Məmmədova Rusiya Federasiyasına qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§72 və "Dolqova Rusiya Federasiyasına qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§38 və "Xudayarov Rusiya Federasiyasına qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§172 və "Roxlina Rusiya Federasiyasına qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§63 və "Pançenko Rusiya Federasiyasına qarşı" işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, §§91 və növbəti, o cümlədən "Smirnovlar Rusiya Federasiyasına qarşı" (Smirnovy

v Russia), işinə görə Avropa Məhkəməsinin qərarı, şikayət №№ 46133/99 və 48183/99, ECHR 2003-IX, əlavə, §§56 və digərləri).

84. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi bildirir ki, işə aid konkret faktlara müraciət etməyərək və ya alternativ həbs cəzasını nəzərə almayaraq, Rusiya Federasiyası hökumət orqanları ərizəçinin həbsdə saxlanılma müddətini uzatmışdılar. Bundan əlavə işin istintaqı xüsusi səylə həyata keçirilməmişdir.

85. Bundan da belə bir nəticəyə gəlmək olar ki, Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndi pozulmuşdur.

III.KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏDBİQİ

86.Konvensiyanın 41-ci maddəsi aşağıdakıları nəzərdə tutur:

“Əgər Avropa Məhkəməsi elan edir ki, Tərəflərin Razılaşmasına əsasən Konvensiya və ya ona olan Protokol pozulmuşdur, sonuncunun qismən təmin olunması, lazım gəldikdə isə Avropa Məhkəməsi zərər çəkmiş tərəfə ədaləti kompensasiya müəyyən edir”.

A.ZIYAN

87. Ərizəçi mənəvi ziyanın kompensasiyası kimi 20 000 avro tələb etmişdir.

88. Rusiya Federasiyası hökumət orqanları bildirmişdilər ki, tələb olunan məbləğ həddindən artıq böyükdür və heç bir sənədə əsaslanmamışdır.

89. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, bu işdə bir sıra pozuntular aşkar etmişdir. Ərizəçi insan şəxsiyyətini alçaldan şəraitdə bir il və yeddi ay müddətində həbsdə olmuşdur. Bundan əlavə onun həbsdə qalma müddəti kifayət qədər əsaslı deyildir. Bu cür halda Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçinin mənəvi olaraq pozuntu halının müəyyən edilməsi faktı ilə kompensasiya edilə bilməz. Bütün bunları nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi ərizəçiyə maddi zərər kimi 15 000 avro və məbləğə görə ödəniləcək istənilən vergi kompensasiyasını müəyyən edir.

B.MƏHKƏMƏ XƏRCLƏRİ

90. Ərizəçi həmçinin Avropa Məhkəməsində çəkilən məhkəmə xərclərinə görə 176 460 rubl tələb etmişdir. O buna sübut olaraq vəkillə bağladığı müqavilə və qəbzləri təqdim etmişdir.

91. Rusiya Federasiyası hökuməti ərizəçi tərəfindən təqdim olunan xərclərin əhəmiyyətsiz və lazımsız olduğunu əsas gətirərək onun tələbləri ilə razılaşmamışdılar.

92. Avropa Məhkəməsinə təcrübəsinə əsasən ərizəçi ancaq həqiqətən çəkilən və lazımlı olan xərclərin ödənilməsi hüququna o zaman malikdir ki, bu sübut olunsun və bu cür xərclərə həqiqətən ehtiyac olsun. Ona təqdim olunan sənədləri nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi bu istintaq çərçivəsində ərizəçiyə xərclərin ödənilməsi

üçün 4 000 avro və məbləğə görə ödəniləcək istənilən vergi kompensasiyasını müəyyən edir.

ÖDƏNİŞLƏR GECİKDİRİLDİYİ HALDA FAİZ QOYULUŞU

93. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ödəniş gecikdirildiyi halda faiz qoyuluşu ödənişi Avropa Mərkəzi Bankının kredit qoyuluşu və əlavə olaraq üç faiz olmaqla müəyyən edilməlidir.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən məhkəmə vahid səsle:

1) elan etdi ki, ərizəçinin şikayəti mahiyyət etibarilə baxılması üçün qəbul olunandır;

2) müəyyən etdi ki, Konvensiyanın 3 maddəsi pozulmuşdur.

3) müəyyən etdi ki, Konvensiyanın 5 maddəsinin 3 bəndi pozulmuşdur.

4) qərar verdi ki:

a) dövlət-cavabdehi Qərar qüvvəyə mindikdən sonra, üç ay ərzində Konvensiyanın 44 maddəsinin 2 bəndi ödənişin müəyyən olduğu gündəki rublun kursuna əsasən ödəniş etməlidir.

(i) 15 000 avro, o cümlədən mənəvi ziyanın kompensasiyası kimi bu məbləğə görə olan istənilən verginin ödənilməsi;

(ii) 4 000 avro, o cümlədən ərizəçilərin üzərinə qoyulacaq məhkəmə xərclərinin ödənişi kimi bu məbləğə görə olan istənilən verginin ödənilməsi;

(iii) göstərilən məbləğlərə görə alınacaq istənilən vergi;

(b) göstərilən üç ay müddətinin sona yetdiyi tarixindən və bu məbləğin ödənişinin həyata keçirildiyi andan Avropa Mərkəzi Bankına əsasən sadə faiz və əlavə olaraq üç faiz müəyyən olunmalıdır;

5) ərizəçinin ədalətli kompensasiya haqqında olan yerdə qalan tələbləri təmin edilmədi.

İngilis dilində tərtib olunmuşdur, Qərar haqqında bildiriş Məhkəmə Reqlamentinin 77 qanununun 2 və 3 bəndlərinə əsasən 28 may 2009-cu ildə hazırlanmışdır.

Seren NILSEN –Məhkəməm Bölməsinin Katibi

Xristos ROZAKIS- Məhkəmə Palatasının Sədri